



Sygn. akt III CSK 284/14

## **WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 22 kwietnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Anna Kozłowska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Katarzyna Tyczka-Rote

Protokolant Katarzyna Bartczak

w sprawie z powództwa P. T.  
przeciwko K. K., K. Ko. i U. S.A.  
o zapłatę,  
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej  
w dniu 22 kwietnia 2015 r.,  
skargi kasacyjnej pozwanych  
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]  
z dnia 25 marca 2014 r.

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza solidarnie od pozwanych na rzecz powódki kwotę 3600 (trzy tysiące sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.**

UZASADNIENIE

Powódka domagała się zasądzenia solidarnie od U S.A. oraz od K. K. i K. Ko. kwoty 430.000 zł z odsetkami ustawowymi od dat i kwot szczegółowo wskazanych w pozwie. W uzasadnieniu żądania podała, że dochodzona kwota powstała wskutek niezgodnych z prawem wypłat dokonanych przez I. sp. z o.o., na rzecz jej wspólnika to jest pozwanej spółki U. ..., przy czym pozwani K. K. i K. Ko. byli członkami zarządów obu tych spółek. Wypłat dokonano w dniach 10 lutego, 23 marca i 6 lipca 2009 r., a wniosek o upadłość I. został zgłoszony w dniu 11 sierpnia 2009 r. Upadłość likwidacyjna tej spółki została ogłoszona w dniu 2 października 2009 r. Wypłat dokonano w sytuacji braku pełnego pokrycia kapitału zakładowego, co wypłaty te czyniło niezgodnymi z art. 189 § 2 k.s.h. Pozwani ponoszą za to odpowiedzialność na podstawie art. 198 § 1 i 2 k.s.h. oraz art. 189 § 2 k.s.h. Uzasadniając własną legitymację czynną powódka wskazała, że wierzytelność tę kupiła od syndyka masy upadłości spółki I. na podstawie umowy przelewu z dnia 23 sierpnia 2011 r.

Wyrokiem z dnia 21 października 2013 r. Sąd Okręgowy w K. uwzględnił powództwo wskazując w uzasadnieniu, że I. Polska sp. z o.o. w dniach wskazanych w pozwie przełała na rzecz wspólnika, to jest pozwanej spółki U. ... kwoty 300.000 zł, 100.000 zł i 30.000 zł, wskazując na przelewach bankowych tytuły: „spłata zobowiązań”, „częściowa spłata pożyczki”. Spór, jak wskazał Sąd, sprowadzał się do ustalenia czy wspólnikowi, spółce U. przysługiwały względem I. wierzytelności wynikające ze stosunków wewnętrznych spółki. Przeprowadzone postępowanie dowodowe wykazało, że nie doszło do złożenia oświadczeń woli uzasadniających przyjęcie, iż mogły one wywołać skutek w postaci obowiązku spełnienia świadczenia. Nadto Sąd Okręgowy, z powołaniem się na opinię biegłej H. Ż. wskazał, że już od 2007 r. wartość majątku I. sp. z o.o. była niższa od wysokości jej kapitału zakładowego (wynoszącego 50.000 zł). Dokonanie zaś wypłat na rzecz wspólnika, w sytuacji braku pokrycia kapitału zakładowego, skutkuje powstaniem zarówno po jego stronie jak i po stronie członków zarządu, obowiązkiem zwrotu na podstawie art. 198 § 1 k.s.h.. Taka wierzytelność, jako składnik masy upadłości może być przedmiotem obrotu w ramach czynności likwidacyjnych

przedsiębiorstwa i taką (tę) wierzytelność syndyk masy upadłości spółki I., za zgodą Rady wierzycieli i sędziego komisarza, sprzedał powódce.

Apelacja pozwanych od tego wyroku została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego z dnia 25 marca 2014 r. Sąd Apelacyjny przychylił się do stanowiska skarżących, że uzasadnienie Sądu Okręgowego jest lakoniczne, a elementy dotyczące ustaleń faktycznych, oceny dowodów i oceny prawnej zostały ujęte zbiorczo, jednakże ocenił, że treść tego uzasadnienia była wystarczająca dla dokonania kontroli instancyjnej. Sąd drugiej instancji wskazał, że roszczenie powódki było nieprawidłowo identyfikowane przez pozwanych, jednakże przez Sąd zidentyfikowane zostało prawidłowo, jako roszczenie o zapłatę na podstawie art. 189 § 2 w związku z art. 198 § 1 k.s.h., przelane na podstawie ważnej i skutecznej umowy przelewu zawartej przez powódkę z syndykiem masy upadłości spółki I.; zwrócił przy tym uwagę, że taką też podstawę prawną swego żądania powódka powołała już w pozwie. Nadto Sąd Apelacyjny wskazał, że pozwani nie podważyli ustaleń opartych na opinii biegłej, że wypłaty nastąpiły na rzecz udziałowca z naruszeniem kapitału zakładowego, bez wyraźnej podstawy w treści zobowiązań łączących spółki. Kapitał zakładowy spółki I. nie miał pełnego pokrycia w majątku spółki już na dzień 31 grudnia 2007 r., natomiast na dzień 31 grudnia 2008 r. majątek spółki netto był ujemny i wynosił minus 482.716,63 zł. W roku 2009 r., kiedy nastąpiły wypłaty, nadwyżka zobowiązań nad majątkiem spółki uległa dalszemu zwiększeniu, do kwoty minus 699.201,09 zł. Zarzuty apelacji związane ze stanowiskiem skarżących, że sprawa miała charakter sprawy gospodarczej, tymczasem sąd pierwszej instancji z naruszeniem obowiązującej w tym postępowaniu prekluzji dowodowej, dopuścił dowody sprekludowane, Sąd Apelacyjny uznał za nie wpływające na rozstrzygnięcie. Po pierwsze dlatego, że w apelacji skarżący twierdzili zarówno, że sprawa miała charakter sprawy gospodarczej jak i, że takiego charakteru nie miała. Po drugie, wskazał, że powód nie ma obowiązku powoływania wszystkich możliwych dowodów dla odparcia wszelkich możliwych zarzutów jakie pozwany może w toku procesu podnieść, a okoliczności sprawy uzasadniały przyjęcie, że dowodzenie skuteczności przelewu wierzytelności nie nastąpiło z naruszeniem prekluzji dowodowej .

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego opartej na obu podstawach z art. 398<sup>3</sup> § 1 k.p.c., pozwani, w ramach podstawy naruszenia prawa materialnego, zarzucili naruszenie art. 198 § 1 w związku z art. 189 § 1 k.s.h. przez błędną wykładnię polegającą na pominięciu ustalenia czy powódka była uprawniona do dochodzenia wierzytelności w imieniu spółki I. sp. z o.o. i czy może być wierzycielem dochodzącym obowiązku zwrotu dokonanej wypłaty, w sytuacji gdy nie nastąpiło dokonanie wypłat z majątku spółki potrzebnego do pełnego pokrycia kapitału zakładowego tej spółki oraz wspólnicy nie otrzymali wypłat z majątku spółki wbrew przepisom prawa, a powódka nie wykazała, że kapitał zakładowy nie ma pełnego pokrycia. W ramach tej podstawy zarzucili ponadto naruszenie art. 127, art. 132, art. 144 i art. 131 ustawy prawo upadłościowe i naprawcze polegające „na pominięciu przy rozpoznawaniu apelacji okoliczności czy powódka jest uprawniona do dochodzenia wierzytelności nabytej na podstawie umowy z dnia 23 września 2011 r., objętej pozwem”.

W ramach podstawy naruszenia przepisów postępowania w sposób mogący mieć istotny wpływ na wynik sprawy skarżący zarzucili naruszenie art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej w związku z art. 367 § 1 k.p.c. w związku z art. 479<sup>1</sup> § 1 i art. 479<sup>12</sup> § 1 k.p.c. (w brzmieniu obowiązującym do dnia 3 maja 2012 r.) przez naruszenie zasady dwuinstancyjności postępowania, przez uznanie, że przepisy art. 479<sup>1</sup> § 1 i art. 479<sup>12</sup> § 1 k.p.c. nie wiążą sądu pierwszej instancji, co doprowadziło do zaniechania rozpoznania zarzutów apelacji. Nadto skarżący zarzucili naruszenie art. 45 ust. 1 i art. 176 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji w związku z art. 367 § 1 k.p.c. w związku z art. 78 i art. 8 ust. 2 Konstytucji RP w związku z art. 187 k.p.c. przez ich niezastosowanie i w następstwie tego „niesprawowanie wymiaru sprawiedliwości przez sąd drugiej instancji w kierunkach wskazanych w apelacji”. Zarzucili również naruszenie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 w związku z art. 378 § 1 i art. 382 oraz art. 361 k.p.c. przez przyjęcie, że krótkie uzasadnienie Sądu Okręgowego pozwala na odtworzenie toku rozumowania tego Sądu mimo jego wad w postaci braku oceny materiału dowodowego, braku odniesienia się do zarzutów skarżących i niedostrzeżenie przez Sąd Apelacyjny, że Sąd Okręgowy nie uzasadnił rozstrzygnięcia o kosztach.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagali się uchylenia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania ewentualnie uchylenia zaskarżonego wyroku i orzeczenia co do istoty sprawy. W odniesieniu do tego ewentualnego wniosku należy przyjąć, że skarżący domagali się uchylenia wyroku Sądu Apelacyjnego i zmiany wyroku Sądu Okręgowego przez oddalenie powództwa.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398<sup>1</sup> § 1 k.p.c. skarga kasacyjna przysługuje od prawomocnego wyroku wydanego przez sąd drugiej instancji, zgodnie zaś z art. 398<sup>13</sup> § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia i w granicach podstaw, przy czym, zgodnie z § 2 tego artykułu, jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia. Przypomnienie tych uregulowań było niezbędne przed przystąpieniem do oceny zasadności zarzutów skargi kasacyjnej. Przypomnieć też należało, że nieskuteczność zarzutów z podstawy procesowej skargi powoduje, iż zarzuty naruszenie prawa materialnego podlegają ocenie w odniesieniu do stanu faktycznego przyjętego przez sądy za podstawę rozstrzygnięcia.

Zarzuty podniesione w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398<sup>3</sup> § 1 pkt 2 k.p.c. są nietrafne. Wskazać należy, że pomieszczenie w tej podstawie przepisów Konstytucji jako naruszonych jest nieprawidłowe, przy czym wskazane przez skarżących przepisy mają charakter ustrojowy, konstytuują działanie wymiaru sprawiedliwości i nie sposób przyjąć, że sąd powszechny orzekając w konkretnej sprawie przepisy te naruszył. Okoliczność, że skarżący kwestionowane rozstrzygnięcie uważają za nieprawidłowe, podobnie jak i za nieprawidłowe uważają procedowanie Sądu drugiej instancji w żaden sposób nie usprawiedliwia zarzutów naruszenia art. 45 (prawo do sądu), art. 78 (prawo do zaskarżenia orzeczenia), art. 176 (dwuinstancyjność postępowania sądowego). Konstytucyjne prawa: do sądu, do zaskarżenia orzeczenia, do rozpoznania sprawy w dwóch instancjach nie mogą być utożsamiane z prawem strony do przyznania jej racji. Takiego prawa nie gwarantuje stronie nawet Konstytucja. Wszystkie wymienione konstytucyjne prawa skarżący zrealizowali, uchybienia zaś w zakresie stosowania

lub wykładni norm prawnych, na podstawie których sąd sprawę rozpatrzył, powinny być podniesione z powołaniem się na przepisy ustaw zwykłych.

Za bezprzedmiotowy uznać należy zarzut naruszenia art. 367 § 1 k.p.c. skoro stanowi on, że od wyroku sądu pierwszej instancji przysługuje apelacja. Pozwani wnieśli apelację. Pod osąd w postępowaniu kasacyjnym strona wnosząc skargę kasacyjną powinna poddać nie te czynności procesowe, których dokonała, ale czynności procesowe sądu i to sądu drugiej instancji, jeżeli zostały podjęte lub zaniechanie z naruszeniem przepisów postępowania w sposób mogący mieć wpływ na wynik sprawy. Rzeczą skarżących było więc prawidłowe skonstruowanie zarzutów w tej podstawie kasacyjnej, co nie nastąpiło. Jeśli zatem skarżący zarzucają naruszenie art. 479<sup>1</sup> § 1 i art. 479<sup>12</sup> § 1 k.p.c., to skoro tych przepisów Sąd Apelacyjny ani nie stosował ani stosował, twierdzenie o ich naruszeniu, bez powiązania chociażby z art. 378 § 1 k.p.c., musi pozostać poza kontrolą kasacyjną.

Art. 187 k.p.c. określa obligatoryjną i fakultatywną treść pozwu, obarczając obowiązkiem jego prawidłowego sporządzenia stronę powodową - skarżący w żaden sposób nie wykazali związku tego przepisu z wyrokiem Sądu Apelacyjnego

Ostatni zarzut z tej podstawy kasacyjnej, to jest naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391, art. 378, art. 382 i art. 361 k.p.c. skarżący uzasadniali nie wadliwością uzasadnienia Sądu Apelacyjnego, ale twierdzeniem o niesłusznym zaakceptowaniu przez ten Sąd wadliwego, lakonicznego, uzasadnienia Sądu Okręgowego. Ponieważ sąd drugiej instancji jest sądem merytorycznym, władny był sam ocenić zasadność żądania pozwu i uczynił to, również przez pryzmat zarzutów apelacji, oceniając je jako nietrafne. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie narusza art. 328 § 2 k.p.c., zawiera akceptację dla ustaleń faktycznych poczynionych przez sąd pierwszej instancji, zawiera oceną prawną, wskazuje podstawę prawną rozstrzygnięcia. Skarżący stawiając zarzut naruszenia przez Sąd Apelacyjny art. 378 k.p.c. i art. 382 k.p.c. (zresztą nie samodzielnie ale w związku z art. 328 § 2 k.p.c.) powinni byli wskazać do jakich konkretnie zarzutów apelacji sąd ten nie odniósł się i jaką część materiału dowodowego ten sąd, a nie sąd

pierwszej instancji, pominął. Twierdzenie o naruszeniu przez Sąd Apelacyjny art. 361 k.p.c. jest niezrozumiałe.

Wobec treści art. 398<sup>13</sup> § 1 k.p.c. konstrukcyjna wadliwość procesowej podstawy skargi kasacyjnej powoduje, że zarzuty z tej podstawy, jak wynika z powyższego, musiały być poczytane za nietrafne.

Nieuzasadnione są zarzuty naruszenia prawa materialnego. Ubocznie zauważyć należy, że Sąd Apelacyjny jako podstawy prawnej rozstrzygnięcia nie wskazywał art. 189 § 1 k.s.h., ale art. 189 § 2 k.s.h. Powołanie zatem w skardze kasacyjnej jako naruszonego przez ten Sąd art. 189 § 1 k.s.h. jest nietrafne i skutku odnieść nie może.

Nie mogą też odnieść skutku zarzuty naruszenia wymienionych w skardze przepisów prawa upadłościowego i naprawczego.

Spółka I. wobec wypłacenia pozwanej spółce U. S.A., z naruszeniem art. 189 § 2 k.s.h. kwoty 430.000 zł, miała do tej spółki roszczenie zwrotne. Ponadto, spółce I. na podstawie art. 198 § 1 k.s.h. roszczenie takie przysługiwało przeciwko członkom zarządu tej spółki, którzy, w myśl powołanego przepisu, odpowiadają za ten dług solidarnie z odbiorcą. Tak rozumiana wierzytelność stała się składnikiem masy upadłości spółki I. i umową z dnia 23 sierpnia 2011 r. została sprzedana przez syndyka masy upadłości I. powódce. Takiej wykładni umowy z dnia 23 sierpnia 2011 r. dokonały Sądy obu instancji. Wobec tego, że w skardze kasacyjnej nie postawiono zarzutu naruszenia art. 65 k.c., Sąd Najwyższy związany jest ustaleniem co do przedmiotu umowy przelewu. W tej sytuacji zarzuty, że doszło do naruszenia przepisów prawa upadłościowego i naprawczego, w tym dotyczących wyłącznej kompetencji syndyka w zakresie realizacji roszczenia mającego podstawę prawną w art. 127 tego prawa, nie mają punktu odniesienia, są więc bezprzedmiotowe.

Nietrafny jest zarzut naruszenia art. 198 § 1 w związku z art. 189 § 2 k.s.h. Wynikający z art. 189 § 2 k.s.h. zakaz dokonywania wypłat z majątku spółki obowiązuje wówczas gdy dana wypłata prowadzi do uszczuplenia majątku netto spółki. Dla rozstrzygnięcia bowiem czy kapitał zakładowy jest w pełni pokryty, miarodajna jest ta wartość majątku spółki. Wartość majątku netto ustala się przez

odjęcie od wartości majątku brutto (tj. wszystkich aktywów), sumy rzeczywistych długów. Kapitał zakładowy będzie pokryty w pełni tylko wówczas, gdy wartość majątku netto równa się statutowej wysokości kapitału zakładowego. Jeżeli suma wolnych aktywów jest mniejsza od kwoty kapitału zakładowego, spółka znajduje się w tzw. stanie podbilansowym (spółka wykazuje stratę bilansową pomniejszającą jej kapitał własny), co oznacza, że zgodnie z art. 189 § 2 k.s.h. wyłączone jest dokonywanie na rzecz wspólników wypłat pod jakimkolwiek tytułem. Biorąc pod uwagę, że wartość majątku spółki l. poczynając od 2007 r. spadła poniżej sumy jej zobowiązań i w roku 2009 jej majątek netto miał wartość ujemną, Sądy, na podstawie opinii biegłej, zasadnie, po myśli art. 198 § 1 k.s.h., przyjęły, że w takiej sytuacji zaktualizował się obowiązek pozwanej spółki jako odbiorcy, zwrotu wypłat i odpowiedzialność (odszkodowawcza) pozwanych członków zarządu upadłej spółki za dokonanie tych wypłat. Takie roszczenie do odbiorcy i członków zarządu spółki, przysługujące tej spółce, ma charakter majątkowy i wobec braku przepisów ograniczających obrót, mogło być zbyte z zastosowaniem przepisów kodeksu cywilnego o przelewie.

W świetle powyższego, nie znajdując podstaw do uwzględnienia skargi kasacyjnej, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>14</sup> k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w związku z § 6 pkt 7 i § 12 ust. 4 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (tekst jedn.: Dz. U. z 2013 r., poz. 490).